

УДК: 378:37.013.3

**ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
БАКАЛАВРІВ ДИЗАЙНУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНЬО-
ГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

аспірант, Горянський В. В.

Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука

У статті окреслено завдання й шляхи розв'язання проблем художньо-графічної освіти на шляху формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів дизайну. Здійснено ґрунтовний аналіз сучасних досліджень та публікацій щодо формування фахової компетентності у майбутніх дизайнерів. Обґрунтовано сутність поняття «компетентність» через призму державних освітніх стандартів вищої професійної освіти щодо формування базових професійних компетентностей у майбутніх фахівців дизайну. Переглянуто методичку формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів дизайну у процесі вивчення художньо-графічних дисциплін.

Ключові слова: фахова компетентність, художньо-графічні дисципліни, художня освіта, дизайн, формування професійних компетентностей.

аспірант, Горянський В.В. Формирования профессиональной компетентности будущих бакалавров дизайна В процессе изучения художественно-графический дисциплин / Киевская государственная академия декоративно-прикладного искусства и дизайна имени М. Бойчука, Украина, Киев

В статье обозначены задачи и пути решения проблем художественно-графической образования на пути формирования профессиональной компетентности будущих бакалавров дизайна. Осуществлен основательный анализ современных исследований и публикаций по формированию профессиональной компетентности у будущих дизайнеров. Обоснованно сущность понятия «компетентность» через призму государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования по формированию базовых профессиональных компетенций у будущих специалистов дизайна. Просмотрено методика формирования профессиональной компетентности будущих бакалавров дизайна в процессе изучения художественно-графических дисциплин.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, художественно-графические дисциплины, художественное образование, дизайн, формирование профессиональных компетенций.

Goryanskiy V.V., postgraduate, Formation of professional competence of future bachelors of design in the process of study of scientific and graphic disciplines / Kyiv state academy of frts and design named after M. Boychuk, Ukraine, Kiev

The article outlines the tasks and ways of solving the problems of graphic arts education in the way of forming the professional competence of future bachelors of design. A thorough analysis of current research and publications on the formation of professional competence in future designers has been carried out. The essence of the concept of "competence" is substantiated through the prism of the state educational standards of higher professional education in relation to the formation of

basic professional competences in future design specialists. The technique of forming the professional competence of future bachelors of design in the process of studying the art and graphic disciplines is reviewed.

Keywords: professional competence, graphic arts disciplines, art education, design, formation of professional competences.

Вступ. Проблема набуття компетентностей для формування творчої особистості набуває державного значення. Це зумовлено необхідністю вдосконалення професійної освіти і формування творчої особистості, підвищення рівня розвитку творчої грамотності студентів на заняттях, потребами розширення їхніх знань, умінь і навичок у художньо-графічній діяльності, збереження кращих традицій академічної школи рисунку, живопису, використання тільки ефективних форм і методів професійної підготовки майбутнього бакалавра.

Нині провідним показником якості підготовки дизайнера до професійної діяльності є фахова компетентність – сукупність характеристик ділових і особистих якостей професіонала, що відображають рівень знань, умінь, досвіду та соціально-етичну позицію людини [1].

На жаль, у вітчизняній педагогічній науці до цього часу були практично відсутні ґрунтовні дослідження такої невід'ємної складової професійної підготовки художників-дизайнерів як художньо-графічна діяльність, тому особливо актуальними залишаються науково-практичні пошуки шляхів формування у студентів фахової компетентності під час художньо-графічних дисциплін, вивчення психолого-педагогічних чинників розвитку творчої особистості та виховання у студентської молоді бажання створювати, жити і творити.

Основними причинами актуалізації проблеми формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів дизайну вважаємо відсутність загальноприйнятої структури компетентностей в існуючих педагогічних дослідженнях, теоретичних засад цього процесу, що відображають сутність та можливості його вдосконалення, системного підходу до формування знань, умінь і навичок з художньо-графічних дисциплін у досліджуваній галузі, а також змістового наповнення та відповідного навчально-методичного інструментарію.

Постановка завдання. Мета статті – охарактеризувати та висвітлити основні методичні напрямки формування фахових компетентностей у майбутніх бакалаврів дизайну в процесі вивчення художньо-графічних дисциплін.

Разом з цим постає питання про обґрунтування сутності фахової компетентності майбутніх бакалаврів дизайну та опис оптимальних методичних рішень для формування фахових компетентностей у процесі вивчення художньо-графічних дисциплін.

Поставлені завдання вирішуються такими методами дослідження: теоретичним – аналіз та вивчення психолого-педагогічної, філософської, спеціалізованої та художньої літератури для визначення і обґрунтування формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів дизайну у процесі вивчення художньо-графічних дисциплін; уточнення поняття «компетентність» та «фахова компетентність»; праксиметричні – для визначення ефективності поетапного впровадження методики розвитку фахових компетентностей майбутніх бакалаврів дизайну під час вивчення художньо-графічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблемою дослідження професійної компетентності займалися і займаються багато зарубіжних і вітчизняних вчених: Л. Ващенко, В. Введенський,

М. Жалдак, І. Зязюн, М. Корнілова, О. Локшина, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторський, О. Савченко, С. Сисоєва, О. Семенов та ін. Питання компетентності у дизайн-освіті вивчали такі українські науковці як О. Бойчук, О. Васіна, В. Запорожченко, С. Мільчевич, В. Неня, О. Пальцун та ін., а також зарубіжні науковці, такі як Н. Банько, О. Ларіонова, Г. Синіцин, О. Тат'яненко та ін.

Аналізуючи наукову літературу з проблеми художньо-графічної діяльності в педагогічному аспекті, вважаємо за необхідне виділити наступні її істотні ознаки [2,3,4,5]: Художньо-графічна діяльність – процес соціальний, пов'язаний з духовно-практичним освоєнням середовища, який сприяє втіленню змісту діяльності і її гуманістичної спрямованості в емоційно-образній формі, яка забезпечує естетичне сприйняття світу. Художньо-графічна діяльність забезпечує реалізацію культурологічної функції особистості, що характеризується у філософії як здатність творити культуру. Художньо-графічна діяльність – соціально-психологічне явище, що визначає емоційно-естетичну активність особистості із складною, зовні і всередину направленою пізнавальною і комунікативною мотивацією.

Художньо-графічна діяльність розвиває комплексну здібність особистості до створення кінцевого продукту художнього твору, який забезпечує: здібність до художньо-образного освоєння світу, в якому поєднуються об'єкт і суб'єкт, і відношення до нього суб'єкта, тобто ціннісну інформацію про світ; здібність до створення художньої реальності: наочних, наочно-імітаційних образів, співпереживання і співчуття суб'єкта; здатність користуватися мовою мистецтва, тобто здатність образно моделювати предметне середовище і своє відношення до нього, здатність втілювати його в реальній формі.

Художньо-графічна діяльність – це особливий вид людської діяльності, в процесі якої людина, саморозвиваючись,

самореалізуючись, самовиражаючись, створює духовні та матеріальні цінності, що володіють, як об'єктивно-суспільною, так і суб'єктивно-особистісним значенням.

Художньо-графічна діяльність розвиває: здатність особистості до цілісного світосприймання, проявами якого є відчуття пропорцій, ритму, форми; здатність естетичної оцінки, художній смак; здатність особистості до психологічного перевтілення – гнучкості, керованості і координування мовного і рухового апарату. Художньо-графічна діяльність – це вища форма самореалізації і самовираження особистості, в якій активно беруть участь всі фізичні і духовні сили людини.

Отже, в ході узагальненого аналізу проблеми художньо-графічної діяльності нами було встановлено, що вона може розглядатися як особливий вид людської діяльності, для якої характерні: наявність загальної художньо-естетичної спрямованості особистості, ненасичуваній і перманентній потребі в графічному мистецтві; наявність якої-небудь ідеї, задуму, завдання; соціокультурна або особова значущість діяльності; наявність сприятливих умов для цієї діяльності; наявність особистих передумов (спеціальних здібностей і психологічних якостей), а також новизна, оригінальність процесу і результату.

У контексті даного дослідження художньо-графічна діяльність, що виражається в художньому способі сприйняття, пізнання, втілення і рефлексії, зумовлюється, на нашу думку, рівнем розвитку графічної компетентності особистості і, у свою чергу, може служити інструментом її розвитку.

Для визначення спеціалізованих компетентностей майбутніх педагогів-дизайнерів проведемо дослідження професійної компетентності самих дизайнерів. Так, за визначеннями С. В. Чирчик,

професійна компетентність дизайнера – це готовність і здатність цілеспрямовано діяти відповідно до вимог справи, методично, організовано і самостійно розв'язувати задачі та проблеми в конкретній предметній галузі, а також здійснювати самооцінку результатів своєї діяльності [7].

Художньо-графічна компетентність – це інтеграційна властивість особистості учня, особливе психологічне формування, що визначає емоційно-естетичну спрямованість і активність особистості, здібність до художньо-образного освоєння середовища за допомогою графічних методів і засобів, а також його втілення в духовному або реально предметному матеріалі. Слід зазначити, що в загальнопсихологічному аспекті творчу компетентність педагога розглянуто в дослідженні С. Яланської, яка трактує це поняття з позиції найвищого рівня розвитку професіоналізму, коли людина здійснює професійну діяльність на творчій основі стабільно й неперервно [9, с.77].

Організація дослідження поняття «компетентність» полягає у виконанні основних функцій:

– *методологічній*, яка дає змогу визначити проблему, задля якої здійснюється дослідження; сформулювати його мету і завдання; зафіксувати вихідні положення про досліджуваний об'єкт; зіставити дане дослідження з тими, що проводилися раніше;

– *методичній*, спрямованій на розроблення загального логічного плану дослідження, визначення методів збору і аналізу інформації, розроблення процедури дослідження, проведення порівняльного аналізу отриманих результатів;

– *організаційній*, яка забезпечує розробку чіткої системи процесів дослідження, публікацію результатів тощо.

За визначенням А.В. Хуторського: «Компетентнісно-орієнтований підхід – підхід до організації навчально-виховного процесу, спрямований на набуття особистості певної суми знань і досвіду, що дають змогу їй робити висновки про щось, переконливо висловлювати власні думки, діяти адекватним чином у різних ситуаціях» [8]. На нашу думку, компетентнісний підхід у вищій мистецькій освіті орієнтований на всебічний розвиток й підготовку студента до його професійної діяльності не лише як компетентного фахівця, а й як високо вихованої, освіченої особистості і передбачає отримання ним як знань, умінь, навичок так і здатності до постійного самовдосконалення, самоосвіти, прийняття креативних рішень та розвитку гуманістичних цінностей. Розвиток компетентностей студента у вищій мистецькій освіті спрямований на оволодіння ним художньо-графічних умінь, знань і навичок, а також на перебудову способу мислення у русло художньо-графічної професійної діяльності.

Висновки. Аналіз динаміки в розвитку художньо-графічної діяльності дає можливість стверджувати поступовий хід від меншої до більшої реалістичності. На певному етапі еволюції трапляється перехід від однієї якості до іншої. Майже скрізь, в різних куточках земної кулі протягом тисячоліть триває безперервний розвиток образотворчого мистецтва, підґрунтям якого слугує графічний рисунок. В ньому, як і в інших артефактах культури, людина втілила народжені нею думки, винайдені та використані нею засоби та способи дій.

У художньо-графічної діяльності як культурологічного явища є об'єктивна визначеність, тому що це – реальність, яка існує сама по собі, окремо від людини. Але цьому феномену культури властива суб'єктивна визначеність, оскільки в ній втілений смисл, значення

людської духовно-творчої активності. Людина втілює в рисунку світ уявлення, цілі, бажання, художній смак, ідеали тощо. І в той же час людина олюднює рисунок як продукт своєї діяльності. Культурологи вважають, що найбільша здатність людини наділяти свої творіння смислом проявлена в мові. Художньо-графічна діяльність – своєрідна мова образотворчого мистецтва, яка несе сенс і зміст людської суті від первісного життя до сучасності, а всередині цих сценаріїв, може отримати нові імпульси для розвитку. Нами було з'ясовано, що фахова компетентність майбутнього бакалавра дизайну – це інтеграційна властивість особистості студента, особливе психологічне формування, що визначає емоційно-естетичну спрямованість і активність особистості, здібність до художньо-образного освоєння середовища за допомогою графічних методів і засобів, а також його втілення в духовному або реально предметному матеріалі.

Отже, компетентність, по-перше, об'єднує в собі інтелектуальну і навичкову складову освіти; подруге, в понятті компетентності закладена ідеологія інтерпретації змісту освіти, орієнтованого на результат; по-третє, компетентність має інтеграційну природу, оскільки вона вбирає в себе ряд однорідних або близькоспоріднених умінь і знань, що належать до широких сфер діяльності.

Література:

1. Андрущенко В.П. (2004). *Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу*. Вища освіта України, 1, 5-9.
2. Комарова, Т.С. (1990) *Изобразительная деятельность в детском саду: обучение и творчество*. Москва, Педагогика, 144.
3. *Закон України про вищу освіту, 2004*. (Верховна Рада України Відомості Верховної Ради України, 168-221, 54.

4. Рубинштейн С.Л. (1958). *О мышлении и путях его исследования: монография*. Москва, АН СССР, 145.
5. Рубинштейн С.Л. (1981). *Особенности и одаренность: хрестоматия по возрастной и педагогической психологии*. Москва, АН СССР, 35–36.
6. Татарченкова С.С., Телешов С.В. (2008). *Формирование ключевых компетентностей учащихся через проектную деятельность: учебно-методическое пособие*. Москва, КАРО, 160.
7. Чирчик С.В. (2011). *Акмеологічний підхід у професійній підготовці майбутніх дизайнерів*. Вища школа, 5/6, 36-37.
8. Хуторской А.В. (2003). *Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования*. Народное образование, 2, 58–64.
9. Яланська С. (2012) *Творча компетентність педагога як умова ефективності професійної діяльності. Естетика і етика педагогічної дії*. ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 4, 77.

References:

1. Andrushchenko V.P. (2004). *Modernizatsiia pedahohichnoi osvity Ukrainy v konteksti Bolonskoho protsesu* [Modernization of pedagogical education of Ukraine in the context of the Bologna process]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 1, 5-9. [in Ukrainian].
2. Komarova, T.S. (1990) *Izobrazitel'naja dejatel'nost' v detskom sadu: obuchenie i tvorchestvo* [Visual Activities in Kindergarten: Learning and Creativity]. Moskva, Pedagogika, 144. [in Russian].
3. *Zakon Ukrainy pro vyshchu osvitu, 2004*. (Verkhovna Rada Ukrainy Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Law of Ukraine on Higher Education, 2004. (Verkhovna Rada of Ukraine)], 168-221, 54. [in Ukrainian].

4. Rubinshtejn S.L. (1958). *O myshlenii i putjah ego issledovanija: monografija* [About thinking and ways of its research: a monograph]. Moscow, AN SSSR, 145. [in Russian].
5. Rubinshtejn S.L. (1981). *Osobennosti i odarennost': hrestomatija po vozrastnoj i pedagogicheskoj psihologii* [Features and giftedness: anthology in developmental and educational psychology]. Moscow, AN SSSR, 35–36. [in Russian].
6. Tatarchenkova S.S., Teleshov S.V. (2008). *Formyrovanye kliuchevykh kompetentnostei uchashchysia cherez proektnuiu deiatelnost: uchebno-metodycheskoe posobyje* [The formation of key competencies of students through project activities: a teaching tool]. Moscow, KARO, 160. [in Russian].
7. Chyrchuk S.V. (2011). *Akmeologichnyi pidkhid u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh dyzaineriv* [Acmeological approach in the professional training of future designers]. *Vyshcha shkola*, 5/6, 36-37. [in Ukrainian].
8. Hutorskoj A.V. (2003). *Kljuchevye kompetencii kak komponent lichnostno orientirovannoj paradigmy obrazovanija* [Key competencies as a component of a personality-oriented education paradigm]. *Narodnoe obrazovanie*, 2, 58–64. [in Russian].
9. Yalanska S. (2012) *Tvorcha kompetentnist pedahoha yak umova efektyvnosti profesiinoi diialnosti. Estetyka i etyka pedahohichnoi dii* [The creative competence of the teacher as a condition for the effectiveness of professional activity. Aesthetics and ethics of pedagogical action]. *PNPU im. V. H. Korolenka*, 4, 77. [in Ukrainian].